

GARCÍA GUTIÉRREZ, A. *La identidad excesiva*. Madrid: Editorial Biblioteca Nueva, 2009. (Colección Interdisciplinar de Estudios Culturales; 39). 125 p. ISBN: 978-84-9742-837-8

PER MIQUEL RODRIGO ALSINA

Catedràtic de teoria de la comunicació de la Universitat Pompeu Fabra

Més enllà de la identitat

Antonio García Gutiérrez és catedràtic de periodisme de la Facultat de Comunicació de la Universidad de Sevilla. En la seva obra, hi podem distingir una primera etapa en què se centra en la documentació informativa i una segona etapa, iniciada amb el nou segle, més epistemològica. Aquesta línia comença amb la seva obra *La memoria subrogada. Mediación, cultura y conciencia en la red digital* (2002) i continua, entre d'altres, amb *Desclasificados. Pluralismo lógico y violencia de la clasificación* (2007), fins a l'obra que ressenyem a continuació.

Per tal d'emmarcar clarament aquest text, què millor que les paraules de l'autor mateix "[...] aquest treball es fa ressò de propostes arriscades i convergents, de gran calat epistemològic, entorn de la construcció d'un nou paradigma des del qual pensar la cultura, el coneixement, la memòria o, en aquest cas, la identitat." (p. 9). Les propostes de què són part, entre d'altres, el paradigma emergent de Boaventura de Sousa Santos, el pensament complex d'Edgar Morin i l'esquizoanàlisi de Gilles Deleuze. No és un text de lectura fàcil, sobretot perquè el que busca és trencar esquemes conceptuals i formes de pensament habituals. Per això cal fer-ne certes puntualitzacions prèvies.

Un lector poc avesat pot pensar que es tracta d'una obra antimoderna, però seria un error d'apreciació. Es tracta d'una obra moderna precisament per l'autocrítica a què sotmet la pròpia modernitat. Així, no oculta els aspectes més foscos de la modernitat. Com ens ho recorda Josep Fontana (2005, 88), "Convé no oblidar-ho: entre 1700 i 1900, en les èpoques de la Il·lustració i la modernitat, els europeus i els seus descendents a Amèrica —blancs, cristians i civilitzats—, han forçat l'emigració d'Àfrica d'uns 10 milions d'esclaus."

Tampoc no es tracta d'una obra antiidentitària. Tot i que parla d'identificació, no es refereix a totes les identitats. "La identitat que rebutgem radicalment, així doncs, és la que procedeix dels discursos autoritaris i inqüestionables que es generen entorn dels individus tot just obren els ulls a la vida i és ino-

culada a través dels processos d'instrucció familiar, escolar, grupal, comunitària, social, nacional, estatal, global sense oportunitat ni respir per al desenvolupament singular i la divergència." (p. 13).

Una darrera puntualització: més enllà de la qüestió de la identitat, el més important d'aquesta obra és la ruptura epistemològica que proposa. En aquest sentit, davant del coneixement pur de l'epistemologia clàssica, García Gutiérrez (2007, 19) segueix la proposta de la seva obra anterior: "tot el coneixement és brut, contaminat per elements cognitius i no cognitius, per emocions i passions, per vaguetats, mestissatges, ambigüitats i contradiccions." El seu projecte de noves formes de conèixer i de desclassificar és francament important. Tinguem en compte que, tal com ho afirma Delgado (2007, 200), "Una entitat classificatòria qualsevol, és a dir, una unitat sobreposada definible per i en ella mateixa, no serveix tant per alimentar la base d'una classificació, sinó que, just al contrari, en constitueix el seu producte. En altres paraules, no es classifica perquè hi ha coses per classificar, sinó que és perquè les classifiquem que les podem descobrir. No és la diferència la que suscita la diferenciació, sinó la diferenciació la que crea i reifica la diferència."

Centrant-nos en el contingut del text, cal dir que l'obra està dividida en dues parts. La primera part inclou els dos primers capítols; la segona ocupa el tercer capítol del llibre. La primera part es titula "La identidad como conflicto" i s'hi fa una lúcida reflexió sobre els processos identitaris tant dels seus orígens com de les seves conseqüències.

Al primer capítol, "En torno a lo 'idem.titario'", es parla de dues geometries identitàries "d'una banda, d'una identitat piramidal i vertical, que ens ve imposada des d'instàncies inapel·lables i remotes, tan impersonal de procedència com de destinació esquincadament íntima. [...] D'altra banda, podríem pensar en una identitat horitzontal, això és, la que els subjectes construeixen en els seus trànsits interiors o exteriors." (p. 36).

Al segon capítol, titulat "Microfísica de la identidad: pertenencias y marcas", l'autor es posiciona en contra de la identi-

tat com a instància d'opressió, de subjugació de la persona, sense ni tan sols prendre'n consciència. Per a García Gutiérrez, "la identitat s'inscriu en la preconsciència i només en ella. Si no fos així, estaríem parlant d'identificacions, és a dir, de grups de pertinences assumides pel subjecte amb major o menor grau de llibertat i de consciència." (p. 52).

En la seva anàlisi de la microfísica de la identitat, l'autor en distingeix dos components. D'una banda, hi hauria les adscripcions identitàries o etiquetes, com ara ser català o espanyol. De l'altra, hi hauria el que denomina "categories organitzatives o marques" (p. 54), que són elements més abstractes i polivalents, dotats d'una invisibilitat que garanteix la perdurabilitat de la identitat. Aquestes marques són fonamentals, ja que "les marques ordeixen el verdader entramat identitari que ens manté obligadament lleials a un sistema" (p. 85). Per això, l'autor fa un inventari de les marques esmentades, encara que reconeix que n'hi ha més. L'inventari esmentat és: submissió, totalisme, totemització, dicotomització, resemantització *hic et nunc*, coherentsisme, normalitat, demarcacionisme i apropiacionisme.

La segona part de l'obra porta per títol "Desclasificar la identidad" i s'inicia amb el tercer capítol, que es titula "Hacia el sujeto desclasificado". L'autor, reprenent un treball anterior (García Gutiérrez 2007), proposa l'estratègia d'autodesmantellament de les marques revelades. Es tracta de la desclassificació, però convé precisar que "La desclassificació no busca elaborar identitats individuals i diferencials sinó, ben al contrari, identitats singulars solidàries." (p. 51). La recerca del subjecte desclassificat no implica el buit. "Tal subjecte és inconformista però no està buit de pertinències. Ni de marques." (p. 90). El que es busca és una actitud d'obertura identitària, d'autodesvetllament, de comprensió, de flexibilitat, de compromís metacognitiu, de "relectura d'experiències conforme avança l'experiència (pàg. 93). En aquest esforç per trobar una nova manera de pensar, de pensar-nos, es proposa una reconstrucció de les subjectivitats a partir de tres actes. El primer és tenir la voluntat de desclassificar-nos, a partir d'estratègies d'autovigilància, rebel·lió i fuga. El segon és reduir els privilegis de les marques (submissió, totalisme, totemització...), "en la incertesa que mai no podrem acabar amb elles els qui vam ser tatuats amb elles" (p. 109). El tercer acte és desclassificar mitjançant la passivitat (tornar a sorprendre'ns de la barbàrie consentida), la compassió i la solidaritat.

Per finalitzar, no podem obviar que, com diu García Gutiérrez (2007, 132) "La història de la identitat i de la classificació només ha portat de la mà un món de patiment, violència, misèria i desigualtat." Les ciències socials, i no només l'antropologia, en tenen part de responsabilitat. Recordem amb Sen (2007, 236) que "[...] les teories poden influir en el pensament social, en l'acció política i en les polítiques públiques. La reducció artificial dels éssers humans a identitats singulars pot tenir efectes disgregadors, cosa que podria acabar fent del món un lloc molt més perillós." Potser per això sigui necessària aquesta "Revolució exoinmanent, revolució des de fora i dins d'allò quotidià, sense model ni mètode, sense nostàlgia ni

espera d'alguna cosa a canvi de les possibles ruptures, en això consisteix la nostra desclassificació. El que sempre va ser allà intocable, immutable: llenguatge, costums, símbols, coherències, consistències, principis morals i ètics, conviccions més profundes, creences, relacions, sentiments, afectes i odís. Tot s'ofrenarà a la desclassificació." (p. 114).

Com es pot observar, la proposta de García Gutiérrez no és fàcil: "Escollir l'itinerari autonegat, estudiar l'argument que ens repugna a primera vista, qüestionar sense por alguns principis i trencar les regles inviolables del nostre univers simbòlic." (p. 78). Com tampoc no ho és la tasca del ressenyador, perquè una bona ressenya hauria de doblar el nombre de pàgines d'aquesta obra ressenyada. Aquest text està farcit de suggeriments, debats, provocacions al pensament... Aquest n'és el seu immens valor heurístic.

Referències

DELGADO, M. *Sociedades movedizas. Pasos hacia una antropología de las calles*. Barcelona: Anagrama, 2007. 278 p. ISBN: 978-84-339-6251-5

FONTANA, J. *La construcció de la identitat. Reflexions sobre el passat i sobre el present*. Barcelona: Editorial Base, 2005. 142 p. ISBN: 84-85031-51-2

GARCÍA GUTIÉRREZ, A. *Desclasificados. Pluralismo lógico y violencia de la clasificación*. Rubí (Barcelona): Anthropos Editorial, 2007. (Colección Huellas, Serie Comunicación y Periodismo; 27). 143 p. ISBN: 978-84-7658-819-2

SEN, A. *Identidad y violencia. La ilusión del destino*. Buenos Aires: Katz, 2007. 270 p. ISBN: 978-987-1283-41-5